

SZABÓ ANDRÁS:

Bocskai István, Erdély és Magyarország fejedelme

Ha a magyar turistát júliusban jó sorsa Svédországba veti, meglepve tapasztalhatja, hogy egy teljesen átlagos munkanapon a tömegközlekedési járművek kis zászlókkal a tetejükön közlekednek. Arra a kérdésre, hogy mi ennek az oka, azt a választ kapja, hogy a trónörökös hercegnő névnapja van. Mi tagadás, tanulhatnánk a zord észak népeitől, hogy ünnepeiken miként öltöztessük ünneplőbe a szívünket. Magyarországon az utóbbi években bőven lett volna alkalom az ünneplésre. Ilyen volt például Deák Ferenc születésének 200., a Rákóczi-szabadságharc kitörésének 300. évfordulója. Ha az olvasó visszagon-



dol, nem biztos, hogy fel tud idézni olyan rendezvényt, amely igazán emlékezetessé tette volna e jeles centenáriumokat. Sokakban felmerülhet a kérdés, nem ugyanez vár-e a Bocskai-felkelésre is, amelynek 2004 óta tulajdonképpen folyamatosan a 400. évfordulóján élünk?

Szerencsére csak részben van így, mert több konferencia, kiállítás és könyv foglalkozott az elmúlt időszakban Bocskai Istvánnal és az ált-

la vezetett mozgalommal. A Kálvin Kiadó az emlékéhez csatlakozva a közelmúltban jelentette meg Szabó András könyvét, amely az első református erdélyi fejedelem életútját mutatja be.

A kiváló irodalomtörténész, mint azt a könyv előszavában írja, nem tudományos munkát akart írni, hanem népszerű összefoglalást. Nem végzett a témával kapcsolatban levéltári kutatást, csak a már nyomtatásban megjelent forrásokat és összefoglalásokat használta. Kevesebb figyelmet fordít a szabadságharc történetére – jogosan, mert ez az a téma, amelyet a legjobban ismer a törté-

netírás. Sok esetben azonban merően új szemszögből vizsgálja a korszakot – többek között ez a könyv nagy erénye.

Talán nem túlzás, ha azt mondjuk, hogy 1600 körül a magyar államiség és a magyar protestantizmus válságba jutott. A Habsburg hatalom rendkívül erőszakos ellenreformációs törekvései és abszolutista elnyomása gúzsba kötötte a közéletet. Ez volt az az időszak, amikor a vagyonekobbzással járó koncepciók perke zajlottak. A vallási indíttatású törvénysértések azonban nemcsak a főnemességet érintették: a városi polgárokat éppúgy, mint a hajdúkat, akik számára személyes szabadságuk védelme egyet jelentett a kálvinizmus védelmével. Magyar-

országon könnyen megeshetett volna, hogy a rendeket „cseh lábra” állítják, mint ahogyan az később megtörtént a Habsburg-tartományban az 1620-as fehérhegyi csatavesztés után. Itt a nemesség egy részének kiirtása, a rendi szervezet felszámolása és a protestantizmus erőszakos eltörlése tette egyértelművé a lakosság számára, meddig mehetnek el függetlenedési törekvésükben. A kétféjű sas megmutatta: semeddig.

Ezen a ponton mutatkozik meg Bocskai mozgalomának jelentősége. Neki köszönhető, hogy megjelentek a magyar törvényekben az evangélikus és református egyházak. Neki köszönhető az is, hogy az evangélikusok számára lehetővé vált a katolikus egyháztól független egyházszervezet létrehozása, a Tiszántúl pedig megerősödött a kálvinista hajdúk telepítésével. Szintén Bocskait dicsérik, hogy az Erdélyi Fejedelemség az ezt követő évtizedekben a magyar államiség és a magyar protestantizmus következetes védelmezője lett. A fejedelem politikája akadályozta meg, hogy a Habsburgok a magyarokat a cseh protestánsok sorsára juttassák.

A szerző a felkelés mérlegéről szóló részben külön foglalkozik a Bocskai halála után nem sokkal kialakult kultusszal is. Értékes része ez a könyvnek, mert ilyen szempontból nem vizsgálta még a tudomány a fejedelem halálát követő időszakot. Olvashatunk többek között 1607-

ben, Kassán született verset, amely a siratóénekeknek megfelelően egyes szám első személyben beszélgeti az elhunyt fejedelmet, de szerepel itt részlet Alvinci Péter udvari lelkész történeti feljegyzéseiből is.

Jó lenne, ha sok ilyen, nem szak tudományos, hanem ismeretterjesztő kiadvány jelenne meg. A szerző tudja azt, hogy egy nemzet identitásának újra megtalálásában hallatlan szerepe lenne a hasonló könyveknek.

TULOK PÉTER

(Kálvin Kiadó, Budapest, 2006,
192 oldal, 1350 Ft)

ALBERT GÁBOR:

A lineáris ember

Az immár a legidősebb alkotónemzedék képviselőjének mondható, prózát, tanulmányt, szociográfiát egyaránt író Albert Gábor legújabb könyve ezúttal három esszét tartalmaz. Mindhárom önmagában is megálló alkotás, de a figyelmes olvasó hamar észreveszi, hogy valójában elválaszthatatlanok egymástól, és csak együttes olvasatuk adhat képet az író aktuális gondolatairól, eszmévilágáról.

Az első írás *A lineáris ember* címet viseli, ami egyúttal a könyv címe is. Ez a rész Francis Fukuyama *A történelem vége és az utolsó ember* cí-